

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՕԳԵՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ զուտուշ 100 : Վեցամսեայ գին զուտուշ 52 1/3 : Եւամսեայ գին 26 3/4 :
Հինգ ասորագործող փողոցին մէկ օրինակ իրեն ձրի գիւղի տրուի :
Այս Լրագիրը տմեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պոլիսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փողիւնին ծախքը առնուցին շրայ Է :
Իր շաբթի համար շուր մը հրատարակելու օրըցը գիւղի շնորհ տացին 40 փարայ :
Նորաստիւղ գրաց ծանուցու մը ձրի Է : Դուրսէն եկած նամակներուն փողիւնին ծախքը գիւղի շնորհ Է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ն Ե Ր Ի Ր Ի Ն Ի ՈՒ Ր Ե Ր

ՊՕԼԻՍ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Վեհափառ Թագաւորնիս իւր արգարտաբեր ոգովը միշտ ջանք կ'ընէ որ իւր հզօր իշխանութիւնը ներքեւը գտնուած թէ հեռաւոր և թէ մօտաւոր երկիրներուն՝ ամենուն մէջ ալ խանութիւնն այսինքն նոր բարեկարգութեան կանոնները հաւատարմութեամբ պահուին և գործադրուին : Աստի քաղաքացեաներն ալ որոնք որ հաւատարմութեամբ արքայազան գովելի կամքը առաջ տանելու համար փայտ ունին ալնէ, կան տակաւին անանկ երկիրներ ուրոնց բնակիչները մինչեւ այս օրս անսանձ մնալով դիւրութեամբ չեն հնազանդիր : Չի սերմանած տեղերուն հնազանդութեամբ ստիպելով, արօրը իրենց աչքին գերութեան լուծ մը կ'երեւայ, իրաւունք չունեցած տեղերնին իրաւունքի տէր ըլլալու ստիպելով զանազանք արգարութիւնը իրենց աչքին բանաւորութիւն մը կ'երեւայ, իրենք ազատ ուրիշները իրենց ծառայ ծոնչնալով, հաւատարմութեան եղբայրութեան քարոզը իրենց ինքնիշխան կարողութեանը գէժ աստատմութիւն գրգռող ձայն մը կը համարին : Անոր համար ասանկ բարբառս ժողովրդայ երբոր խանութիւն հաստատուելու ձեռք կը դարձնուի նէ՝ առջի բերանը մանր մանր խոտիւրութիւններ կ'ելլայ, բայց վերջապէս անոնց առջեւը առնուելով խոտիւրդներուն արժանաւոր պատիւ ժր տալով գարձալ խանութիւն կը հաստատուի : Ինչպէս որ Ալլանիայի մէջ Սաղաթըն այսպէս խոտիւրութիւն մը պատահեց : Այս քաղաքի բնակիչները խանութիւն հնազանդել չուզելով բոլորը մէկ տեղ տըր երբեք և անանկ կատարութեամբ որ տեղացի մի-փրը երկիրդէն կերպիւ մը փոխերէ անկէ : Առաւել իր բանակին ընդհանուր հրամանատարը իմանալով բանը, իսկոյն բաւական զօրք ժողովելով Արմենիայէն, Ղազախէն, Սանսաղքէն այն սպարաւոր քաղաքին վրայ խաւերէ և կը յուսամք որ մինչեւ հիմա այս ուժովը աստատմութեան կատարութիւնը զարգացած և խանութիւնն ալ հոն հաստատուած ըլլայ :

— Այժմ զբաղան անգամ Շէֆիք պէյը արգարութեան գերազանց խորհրդին գիւնաւորաբար կարգեցաւ :

— Նայպէս Վեհափառ անգամ Շէֆիք պէյը երկրորդ կարգի երկրորդ աստիճանի պատուաց նշանը ստացաւ :

— Սահրէ տոնին Էֆենտին ոստիկանութեան գլխաւոր անօրէն անուանեցաւ :

— Բեհաճէր Էֆենտին որ ոստիկանութեան պաշտօնէն մեկնէ, Վեհափառ անգամ անուանեցաւ և այս առիթով երկրորդ կարգի երկրորդ աստիճանի նշանը ստացաւ :

— Այս շաբաթ Սաղաթընի մէջ ոչ երեւելի փոխութեան մը եղաւ, և ոչ ծանուցանելու արժանի գիտուած մը :

ԸՐՏԱՔԻՆ Ի ՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԿԱՆ : Փառնաւոր Էֆենտին ըստած ըրադիրը Պ. Կիլիզին մէկ նամակէն՝ որ Փարիզ գլուխաւոր բարեկամներուն կը գրէ եղբր ատեն ատեն, յետագայ հատուածները կը հրատարակէ :

« Իմ քաղաքականութիւնս՝ կ'ընէ Պ. Կիլիզ խաղաղութեան և ազատութեան քաղաքականութիւն (փոքրիկ) մըն էր. Թագաւորաց ձեռքը ժողովրդեան օգտին համար աշխատիլ էր միտքս : Փոփոխութեան կուսակիցները անմիջապէս ժողովրդեան վրայ իրենց ներգործութիւնը ընել ուզեցին :

Ինչ ըրին, կառավարութիւնը տկարացուցին. բայց ժողովրդը առաջընթաց անելի զորանքի տակ ինչ կամ ճգնաժամ : Փառնաւոր մէջ սկզբունքներն սկզբունքներ, օտար տէրութեանց առջին յարգանքներն կանոնեցաւ. և իրենք խեղճութեան մէջ ինչուն : Փոփոխութեան քաղաքականութիւնը խաղաղութեան մէջ իր նպատակին չի հասաւ. Էֆենտին տըր չեւան. Գերմանիա հասարակարգ տակաւններուն քարոզը մը տակ չեւան : Շատ ատեն չանցնիր, Լաւրայ իր հին հիմանք վրայնորէն կը հաստատուի, աս խախտուիլը շատ չի քշէր. և երբեք միայն լման չանցած՝ Փառնաւոր գէժ բոլոր Լաւրայի տէրութեանց մէջ մէկ գաշախոյնութիւն մը պիտի ըլլայ. որ թէպէտ 1815 ինչեղանքին պէս լծանաւոր չլլար, բայց 1830 ինչեղանքին չափ զօրաւոր կ'ըլլայ :

« Փառնաւոր նորէն հաստատութիւն գտնելու և բարեկարգութեան տակ մանեւ յայտնի Վալի Կաթիլին իշխանին հասարակարգ տակութեան նախադաս ընտրուելուն վրայ է. բայց ես այս մարդուն նախադաս ընտրուելուն կուսակիցներէն չեմ. . . »

« Հիմա կուսակցականութեան կուսակիցները ամենաւաղ յիշատակութեան քաղաքականութիւնը աչքէ ձգելու տախալած են. և այս քաղաքականութեան տեղը ուրիշ քաղաքական ընթացք մը գլուխ համար իմ գլուխութիւնս խառնել սկսած են. ուստի կրնամ իրաւունք ունենալ ըսելու որ հիմա կուսակցականութեան իմ սկզբունքներուն վրայ է :

« Հասարակարգ տակութեան կառավարութիւնը ինչիկոյն տէրութեան հետ ունեցած բարեկամութեամբ կը վստահի. և եվելք անոր վրայ կը պարտի. բայց չեւան իր այս բարեկամութիւնը երկար քշէ : Ինչիկոյն տէրութեան տակաւնները Լաւրայի վրայնորէն իշխանութեան մէջ կը պահեն որ յայտնի կերպով Փառնաւորներուն հետ չաւարտին : Այս ժամանակին կ'ըստան, որ Փառնաւորները ներսէն զիրենք կառավարողներուն անխոհեմութիւնով, և գործէն թաղաւորական կողմերուն միաբան աշխատելով աւելի տկարանալով ինչպէս մօտենայ : Այն ատենը ինչիկոյնները Լաւրայի վրայնորէն հիմնած գործիքի մը պէս մէկ կը ձգեն. և Գոթի կողմէն նախարար կ'ընտրեն :

« Այս իմ քաղաքականութեան ժամանակին յարմարելով կրնամ փոխախել. ուստի համազգային վիճակներէն իշխանութիւնը կ'ընդունիմ. բայց կը կարծեմ որ Փառնաւոր մէջ աղէկ չի կրնար բան տեսնել, բայց թէ խորհրդականաց սենեակը երկուք ընելով, որոնց մէկուն անգամները չէ թէ բնաւորութեամբ, այլ ժառանգութեամբ ըլլալու են :

« Բարեկամ և Հաւանք և Բարեկամ գաւառներուն բնակիչները զիս ազգային ժողովին անգամ ընել ուզեցին. ես չի յօժարեցայ. ես զիս այս առաջին ժողովին մէջ նստելու յարմար չեմ տեսնել. թէ որ երկրորդ մը ըլլայ նէ՝ կարելի է որ հոն գամ ինչի տեղ գտնեմ : Ինչ որ ըլլայ նէ՝ չեմ ուզեր որ Պ. Պառնաւոր նստարանին վրայ ես ալ նստիմ :

— Օւլէանի գլխաւոր (Փառնաւորի եղբայր Թագաւորին այրի հարօր) Փառնաւոր 1837 ինչեղանքին վրայ մը հետեւութեամբ տարեկան 300.000 ֆրանք եկամուտ ունէր. բայց Թագաւորական ցեղը փարիզէն փոխելէն ետքը այս եկամուտը ֆրանսիականներուն ձեռքը մնացած էր : Փառնաւորներուն ազգային ժողովը վճիռ հանեց որ Օւլէանի գլխաւոր հիմն եկամուտը ամբողջ իրեն տրուի : Իրը :

« 1840 ինչ Զուլիս 15 ինչ ուստաց և աւարիայի և ինչիկոյն երրորդայն տէրութեանց գործախանքը Լաւրայի մէկ գաշախոյնութիւն մը ըրին, որպէս զի Փառնաւորի տէրութեան պաշտօնին հակառակ աւարացի երկրին շուր փաշայութիւնները Էմմա, Զալիպ, Երես և Պէրուլ կամ Վալայա, Երկրորդի Վալայա Երես և Վալայա Երես և միայն Երկրորդի անոր ձեռքը ձգեն Թագաւորական իշխանութեամբ : Փառնաւորը այս գաշախոյնութիւնը քակելու կամ անգործ ընելու շատ աշխատեցաւ, բայց չի յաջողեցաւ. ինչեղանք շուր տէրութեանց որոշուած քաղէ, Պ. Կիլիզին ըսածը այս գաշախոյնութիւնը պիտի ըլլայ :

սուհին ասիկայ լսեց նէ՝ գիտնալով որ Փառնաւորի ազգային սկզբունքը ներքինութիւնն ունի, և աղքատ բանաւորներն ալ շատ ներքինութիւն կը քաշեն և շատն ալ անօթի կը մնան, իր թղթակիցին գրեց որ այն ստակը երբ որ ձեռքը հասնի նէ՝ կ'սը բարեկարգութեան գործերուն համար հաստատուած գիւնաւորներուն առջ, և միւս կ'սը փարիզու աղքատ բանաւորներուն օգնութիւն ընելու համար հաստատուած ընկերութիւններուն բաժնէ :

— Կընտրու քաղաքի Տ. Փիլիպէ Գրուլեաւ եպիսկոպոսին համար քանի մը Փառնաւոր օրագիրներ հրատարակել են թէ մեռաւ. բայց եպիսկոպոսը ողջ և առողջ է. հիւանդ անգամ չէ : Այս սուտ համբաւայս պատճառը զուարճալի բան մը ըլլալով հոս գրեց :

Կընտրու եկեղեցին ստիպութիւն կայ եղբր որ ամէն տարի նոյեմբերի 5 ինչ նոյն եկեղեցու եպիսկոպոսական աթոռ եղած ատենէն մինչեւ հիմայ որքան եպիսկոպոս նստեր են նէ՝ ամենուն հոգւոյն համար պաշտօն և հանգիստ որ պատարագ կ'ըլլայ : Այն օրը քաղաքին ամէն զանգակները մէկէն կը զարնեն երեւելի մարդու մը մեռած ատենը զարնուած եղանակով : Այս հանգիստ այս տարի ալ եղաւ : Օտարական մը գտնուելով նոյն քաղաքին մէջ զանգակներուն ամենուն մէկէն զարնուելուն պատճառը հարցուցած կ'ըլլայ. և պատասխան կը ըսէ որ քաղաքի հանգուցեալ եպիսկոպոսներուն հոգւոյն պաշտօն և պատարագ կայ. անոր համար է : Սարգս Եպիսկոպոսներուն բաւար Եպիսկոպոսին հասկը նալով, (որ Փառնաւորի լեւորի մէջ դիւրաւ կրնան շփոթիլ), կարծիք ըրեր է որ ներկայ եպիսկոպոսը մեռած է. և այնպէս պատմեր է այն օրագիրները հրատարակողներուն : Այսպէս հասկընալէ ծագած սուտ համբաւներու օրինակ մըն ալ այս կ'ըլլայ :

ԱՆՍՈՒՐԱՆ : Պէօրէնկալէ ըստած գերմանական օրագիրը Ռադիպոս քաղաքէն նոյեմբեր 6 ինչ գրուած նամակէ մը առնելով կը պատմէ որ, Վիլհելմէն ետ գարձող պատգամաւորները կ'ըսեն որ Վիլհելմէն իշխան սպարապետը Վիլհելմէն 65.000 հոգիով գեղ ի Բէշթ քաղաքը ձամբայ ելեր է. մայրաքաղաքին մէջ 35.000 հոգի ձգելով : Այն պատգամաւորները պատմեր են որ քառասուն և հինգ հոգիի գաղաթաւան տեսնուել է զինուորական օրինօք : Եւ եկած ատենին տեսեր են որ Փրուսիական թղթակցութիւնը ընցուն հինգ կառք Վիլհելմէն մտեր է : Արիշ տեղերէ առնուած տեղեկութիւններուն նոյեմբեր Վիլհելմէն առաւելին Վիլհելմէն էր. և Բէշթ գաղաթաւան էին Լէւրաբերկ և Լէրաբիզ զօրապետները :

— Բէշթ քաղաքին մէջ մեծ փութով պատուրազի պատրաստութիւններ կը տեսնուին : Բօշթ Լայթա գետին վրայէն 70.000 հոգիով նստին մինչեւ Պրուս առաջ գտցեր է : Բայց մէկ կողմէն Վիլհելմէնի հրամանին տակը բանակ մը առաջ կը քալէ մաճաւներուն գէժ. հարաւային կողմէն ալ Բուհենը և ուրիշ զօրապետներ բանակին շուր են : Բուհեն զօրապետն ալ Շգիրիպէն ժողոված զօրքով հոն կուգայ : Կոյսերական զօրաց զօրապետները կը յուսան որ այս պատերազմը նոր տարին չի մանուած լմննայ. և կայսրը կը խորհի որ իրեն տրուենեայ բնակարան Ռօհմիայի Բրաւ կա քաղաքը հաստատէ. և երկու տարիի մը չափ հոն կ'ենայ. և հիմա կուգ Լաւրային ըստած տեղը պաշտու կը պատրաստեն : Կապ, Պրուս, Էմմալիկ և Կիլիզ քաղաքները պաշարման վիճակի մէջ են : Ձեռք ինչպէս յանցաւորները շարունակ կը մեռցնեն, քանի մի օր կայ որ Լաւրայի տակաւններէն մէկ անուանի մարդ մը կ'ախուռեցաւ : Այնպէս անուն : Բայց բանաստեղծն ալ կ'ըսուի թէ պիտի կախեն : Լաւրային պահապան զօրաց զօրապետը Պրուս պիտի մեռցնեն. որովհետեւ ատեն մը կայսերական զօրաց մէջն էր :

— Բրեզիլիայի քաղաքը առանց պատերազմի անձնատուր եղած կայսերական զորացու . և Մադրիդի պատերազմական գործող վերակայում 1 ադուա կամ սը մեռցնողը գտնուեցաւ և բռնուեցաւ , որ մէկ կըլարնք շինող մըն էր :

— 1 էմպերի քաղաքէն նոյեմբեր 3 ին գրուած յետագայ լուրը կը հրատարակեն օրագրիւները : Այսօր Համբըրգայն ճէնէնալը այս յայտարարութիւնս հանեց : Երեկուան պայմանագրութիւնները նուա մէջ հինգ բան որոշուած էին այն պայմանով որ , թէ որ ատեն մէկը անգամ չի կատարուէր , կամ անցած օրերուն պէս անխնայութեան վիճակ կը նորէն երեւան ելլէր նէ , 1 էմպերի քաղաքը պաշարման վիճակի տակ պիտի ձգէր : Իսկ որովհետեւ թէ երեկ և գիշերս և թէ այսօր մինչեւ կէս օր պատուահաններէն և ստորերկրեայ մասնաններէն (ճակնէններէն) իւր-իւր նետուեցաւ իմ զօրացու վրայ , աղէկ հասկըցայ որ անխնայութեան վիճակը պիտի չի դադարի . ուստի կը ծանուցանեմ որ 1 էմպերի քաղաքը և արուարձանները պաշարման վիճակի մէջ են : Աւստի կը հրամայեմ

1. Ահապարակ ամենուն զէնքերուն ժողովուրդը .
2. Երկրակաշիւներուն ցրուելը , և ընկերութիւններուն խափանելը :
3. Ինքնիշխան օրագրիւն զատ ուրիշ օրագիր պիտի չի հրատարակուի քանի որ պաշարման վիճակը կը տեսէ .

4. Սանաւոր գործակալներ պիտի որոշուին , որ տուները պիտի պլուրալիս զէնք բնաւորուեալ համար :

5. Բանի մը հոգի մէկ տեղ պիտի չի ժողովուրդն :

6. Զեւքերներն զէնք ունենալով հակառակութիւն ընդդէմը և խռովութեան գործողները զինուորական օրինօք պիտի դատուին :

— 1 էմպերի քաղաքը բաւական գէշութիւն կը բեց վերջին խռովութեանս ատենը : Փլած շէնքերէն զատ քաղաքին քաշած փնարը 2 միլեան Ֆլորինի կը հասնի , որ 44 հազար քէսէ ստակի չափ կ'ընէ : 200 հոգի կը հասնին մեռնողները : Բոլոր յին պահպան զօրաց զնդապետը Պ . Ս . Ինչպիսիք երեք անգամ վէրք առաւ . բայց ամենեւին հոգ չընելով բարեկարգութեան պաշտպանութեան համար պէտք եղած տեղը կը վազէր : Փողոցները շինուած մարտկոցները երեք անգամ փոխուցին , երեք անգամին ալ նորէն շինուեցաւ : Երեք անգամ լեգէոնը ցրուեցաւ . և Սաքսոնիստան երթալ կ'ուզէն աղատներու համար : Երեքմբեր 3 ին ձայն մը ելաւ որ 15,000 գեղացի ժողուէր կացինով և ման գաղով քաղաքը կուգան կողոպտելու Խալա ընելու համար :

— Եմպերի կայսեր Ա . Ֆերտինանտոսին իւր աթոռէն կամքը հրաժարելուն լուրը անցեալ շաբաթ օր առինք , այսօր ալ անոր պատմութիւնը հոս կը գնենք Երբայ անուն պատուական լրագրէն առնելով . քանզի այս լրագրիւր Վէնայի մէջ տպուելովը այս գիտութեան պատմութիւնը ուրիշ լրագրիւրէն աղէկ կընայ գրել :

ԱՆՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՆԱ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Մադրիդի կայսրութիւն մէջ այս օրերս մեծ փոփոխութիւն մ'ալ պատահեցաւ : — Մնայ 2 ին մեծափառ կայսրը ազատ կամք իր թագէն հրաժարեցաւ ու իր եղբոր որդին Փրանկիսկոս Յովսէփ արքիդքսը կայսերական աթոռը նստաւ : Երեք օրէն զէնքի պատճառաւ եղած հանգիստը համառօտիւ հոս տեղս կը գնենք :

Մնայ 2 ին առտուանց ժամը 8 ին Օլմից քաղաքը արքեպիսկոպոսական պալատին սրահին մէջ , հոն տեղս գտնուող կայսերական տան անդամները մէկ տեղ ժողովեցան , ուր որ առջի օրուէն Վիեննայի իշխանն ու Երեմիայ Սեպուհը Վիեննայի յին կանչուած էին : Ներկայ էին նաեւ ամէն պաշտօնեայները : Բիւք մը ետքը կայսրն ու կայսրուհին Վալդովից իշխանին ու Ֆրանսիական տաշխարհատէր կոմսին ու կոմսուհայն հետ սրահ մը տան ու բոլոր կայսերական ընտանիքը իրենց համար պատրաստուած տեղերին նստան :

Կայսրը ժողովականներուն յայտնեց որ ինքը երեւելի պատճառներու համար հաստատութեամբ որոշած է որ կայսերական թագէն հրաժարի ու Փրանկիսկոս Յովսէփ իր եղբորորդայն յանձնէ : Ան ատենը Շվարցբըրգի իշխանը կայսերական տան պաշտօնեան հարկաւոր եղած թղթերը ամենուն աւջեւ սկսաւ կարդալ : Այնչեք ետքը կայսրը Փրանկիսկոս Յովսէփ արքիդքսը (արգէն 18 երորդ տարին լըմնցուցած ըլլալուն համար) չափահաս , թագաւորութեան ու կայսերական տան գլուխ ըլլալու բաւական կարող հրատարակեց , ու կայսեր եղբայրը Փրանկիսկոս Կարոլոս (Փրանկիսկոս

Յովսէփ արքիդքսին հայրն) ալ իր ժառանգութիւն իրաւունքէն հրաժարեցաւ : Կայսր վրայ կայսրը թող թող յայտարարութիւն մը տուաւ , որուն մէջ իր կայսրութենէ հրաժարիլը , ու իր եղբոր որդայն ձեռքը յանձնելը կը ծանուցանէ : Այս յիշատակաւ իրան կայսերական տան ամէն անդամներն ու նոյն սրահին մէջ գտնուող հանգիստաններն ու պաշտօնեայներն ալ ստորագրեցին : Ան որ եղաւ կայսրը ու կայսրուհին իրենց եղբորորդին իբրեւ կայսրը ստորագրեցին . իսկ մնացած կայսերական ընտանիքը իրենց հպատակութեան մեծարանքը ցըցուցին :

Այս բանս բոլոր իր հպատակ աղգերուն իմացը ներս համար հրաժարող կայսրը աւ յայտարարութիւնը տուաւ :

« Մէք Փրանկիսկոս առաջին , շնորհօքն աւստուծայ կայսր Մադրիդ , և այլն :

« Երբ որ մենք մեր հանգուցեալ հօրը Փրանկիսկոս Ա . կայսր մահուանէն ետքը օրինաւոր յաջորդութեամբ աթոռը ժառանգեցինք , պարտքերը նուա մեծութիւնն ու սրբութիւնը աղէկ ճանչնալով ամէն բանէն յառաջ աստուծոյ իր օգնութիւնը խնդրեցինք : Իրաւանց պաշտպան կենալով մեր վճռական խօսքն էր , ու Մադրիդի աղգերուն երկնակութեանը յառաջացումը մեր կառավարութեան վստահելու :

« Այդ բերուն սէրն ու շնորհակալութիւնը կառավարութեանս ունեցած հոգն ու աշխատութիւնն առաւարտութեամբ վարձատրեցին . նաեւ նոյն իսկ վերջին օրերը , երբ որ յանցաւոր հրապոյնները կալուղ եղան մեր տէրութեան մէկ մասին մէջ օրինաւոր կարգը խախտելու , ու քաղաքական պատերազմը բորբեքելու , մեր աղգերուն այնչափ բաղձնութիւնը իր թագաւորին ունեցած հաւատարմութեանը վրայ հաստատուն կեցաւ . . . :

« Սոխայ իրարու ետեւէ պատահած դէպքերուն ստիպումը ու տէրութեան կառավարութիւն մէջ մեծ ու հիմնովին փոփոխութիւն մը ընելու յայտնի ու անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը , որուն որ մարտ ամսոյն մէջ հաւանելու ու ճամբայ բաշտու ջանայինք , զմեզ համոզուցին , որ ասոնք երիտասարդական զօրութեան կը կարօտին աւ մեծ գործը յառաջ տանելու ու հաստատուն կատարման հասցնելու :

« Աւստի մենք հասուն խորհրդով աւ բանիս հարկաւորութեանը վրայ ներքին համոզմամբ որոշեցինք որ Մադրիդի կայսերական թագին հրաժարինք :

« Մեր բարձր եղբայրն ու օրինաւոր ժառանգը՝ Փրանկիսկոս Կարոլոս , որն որ միշտ հաւատարմութեամբ մեզի օգնած ու մեր հպարտարժութեան հաղորդ եղած է , յայտնեց , ու աւ մեր յայտարարութեան մեզի հետ մէկ տեղ ստորագրելով՝ կը յայտնէ որ ինքն ալ Մադրիդի կայսերական թագէն կը հրաժարի , ու իրմէ ետքը գահին ժառանգեղող իր բարձր որդայն՝ Փրանկիսկոս Յովսէփ արքիդքսին կը թողու :

« Մեր տէրութեան պաշտօնատարները իրենց մեզի ունեցած երգմանը պարտաւորութենէն կ'արձակենք , ու նոր կառավարին կը խրկենք , որն որ տակէն ետքը իրենց երգմանը պարտքերը հաւատարմութեամբ կատարելու կը պարտաւորին :

« Մեր քաջ զօրացը շնորհակալութեամբ հրաժարական սղջնիւր կուտանք , որն որ իր երգմանը սրբութիւնը չի մոռնալով՝ արգէն սրտաքին թըշնամիներուն ու ներքին մատնիչներուն դէմ պատուար մը եղաւ , և աւ վերջին ատեններս ամենէն աւելի երեւցաւ թէ մեր աթոռին հաստատուն ներշնչելու , հաւատարմութեան , հաստատութեան , մահուան արհամարհութեան ճշմարիտ օրինակն , ու ներքին միտքով միտքեւորութեան յենարան , և աւ հասարակ հայրենեայ պարծանքն ու վայելչութիւնն է : Այն զօրքը հիմայ ալ նոյն հաւատարմութեամբ իր նոր կայսեր քովը պիտի շարունակէ :

« Այս խօսքերէն ետքը կայսրը իր ժողովուրդը իրենց վրայ ունեցած երգման ու հպատակութեան պարտաւորութենէն արձակելով աւ խօսքով յայտարարութիւնը կը վերջացնէ : « Այս մեր ժողովուրդները աստուծոյ շնորհացն ու մանաւոր պաշտպանութեանը կը յանձնենք : Իմենակարողն աստուծոյ իրենց ներքին խաղաղութիւն տայ , մարտնչները ճամբու բերէ , խառնախօսները լուսաւորէ , երջանկութեան գոցուած աղբիւրները նորէն բանայ , ու իր օրհնութիւնը մեր երկիրներուն վրայ առաւարտութեամբ գեղու : Այն ինքն Մատուած նաեւ մեր յաջորդ Փրանկիսկոս Յովսէփ կայսրն ալ լուսաւորէ ու զօրացնէ , որ իր բարձր ու ծանր կոչումը աղէկ կատարէ իր անձին պատուոյն , մեր տանը պարծանացը , իր ձեռքը յանձնուած ժողովուրդներուն փրկութեանը համար :

Տուեալ մեր թագաւորական քաղաքը Օլմից ,

դեկտեմբերի 2 ին , 1848 ին , մեր թագաւորութեւ 14 երորդ տարին » :

Փրանկիսկոս

Փրանկիսկոս Կարոլոս

Շվարցբըրգի :

Իսկ նոր կայսրը աւ յայտարարութիւնը տուաւ :

« Մէք Փրանկիսկոս Յովսէփ առաջին , շնորհօքն աստուծոյ կայսր Մադրիդ , թագաւոր Հունգարիայ և Բօհեմիայ , թագաւոր Եմպարիայ , Վէնէտիկ , Իալմաուիայ , և այլն և այլն :

« Մեր բարձր հօրեղբորը Փրանկիսկոս Ա . կայսրն ու թագաւորին , նոյնպէս մեր բարձրապատիւ հօրը Փրանկիսկոս Կարոլոս արքիդքսին աթոռէն հրաժարելով՝ օրինաց զօրութեամբ նոյն թագը մեր գլուխը գնելու որոշուած ըլլալով՝ աւ երբ փարափովս հրապարակաւ կը ծանուցանենք մեր փարափութեան աղգերուն , մեր Փրանկիսկոս Յովսէփ առաջին անունով կայսերական աթոռը նստիլը :

« Այստ ու ժամանակիս համաձայն կարգադրութիւններուն մեծ հարկաւորութիւն ու բարձր յարգը՝ անձնական համոզմամբ ճանչնալով , վստահութեամբ ան ճամբուն մէջ կը մտնենք , որն որ ըզմեզ բոլոր միաստութեան փրկարար փոփոխութեանն ու երիտասարդանալու կը հասցնէ :

« Այստ աղատութեան հիման վրայ , պէտք ատկեան ամէն աղգերուն հաւատարմութեանը , ու քաղաքացւոյն օրինաց առջեւ հաւատարմութեան հիման վրայ , նոյնպէս նաեւ ժողովրդեան երեսմուխաններուն օրհնագրութեան մէջ մասնակցիլ ըլլալով՝ հայրենիքը նորէն պիտի յարութիւն առնէ հին մեծութեամբ՝ բայց երիտասարդական զօրութեամբ , թագին պայծառութիւնը՝ անաղօտ , ու ամբողջ միաստութեանը՝ առանց նախազգրեցնելու պահելու հաստատուն որոշած ըլլալով , բայց միանգամայն մեր իրաւունքը մեր ժողովուրդներուն երեսմուխաններուն ալ հաղորդելով՝ վստահ ենք որ աստուծոյ օգնութեամբն ու աղգերուն համաձայն ներս կ'արդ ըլլանք միաստութեան բոլոր գաւառներն ու ցեղերը մէկ տէրութեան մարմին մը շինելու :

« Մենք փորձերու տակ ինկած ենք , խաղաղութիւնն ու կարգը թագաւորութեան շատ կողմերը աւելուած է : Մէկ մասին մէջ քաղաքական պատերազմը դեռ կը վառի : Ամէն միջոցները պատրաստուած են , օրինաց յարգութիւնը նորէն ամէն կողմը հաստատուելու : Այստամբութեան զօրութիւնն ու ներքին խաղաղութեան նորէն հաստատուելով՝ սահմանագրութեան երեւելի գործքին երջանկութեամբ յաջողութեան առաջին թէութիւններն են :

« Այս բանիս համար հաստատուն վստահութիւններն որ բոլոր աղգերը՝ իրենց երեսմուխաններուն ձեռքով իմաստութեամբ ու հաւատարմութեամբ մեզի գործակից ըլլան . . . :

« Մեր փառաւոր զօրքին վրայ ապահով ենք որ վրանին իրենց հին քաջութիւնը , հաւատարմութիւնն ու հաստատութիւնը կը տեսնենք : Այս օրքը , ինչպէս մեր նախորդներուն , նոյնպէս մեր աթոռին ալ սին մը , հայրենեայ ու աղատ կարգաւորութիւններու պատուար պիտի ըլլայ :

« Ամէն մէկ աթոռ մէջ , ամենայն արդիւնքը , առանց աստիճանի ու կարգի նայելու՝ սիրով պիտի վարձատրենք :

« Մադրիդի աղգեր : Մեր հարցը աթոռը կը ժառանգենք ծանր ժամանակ մը : Պարտքերին մեծ են , պատասխանատուութիւններին մեծ են , զորոնք որ նախանախաճութիւնը վրանիս կը գնէ : Աստուծոյ պաշտպանութիւնը մեզի հետ ըլլայ :

Տուեալ մեր թագաւորական քաղաքը Օլմից , դեկտեմբերի 2 ին , 1848 ին » :

Փրանկիսկոս

Փրանկիսկոս Կարոլոս

Շվարցբըրգի :

Կայսրը խորհրդանոցին ալ գրեց ու իմացուց իր թագաւորելը , ըսելով միանգամայն որ կը բազմայ որ սահմանագրութիւնը շուտ մը շինուի լըմնայ , և թէ աւ բանիս համար խորհրդանոցին իմաստուն օգնականութեան ու հայրենասիրական փութոյնը կը վստահի : Այնպէս պաշտօնեայներն ալ իրենց պաշտօնին մէջ հաստատուեց . բայց Կարոլոս Սեպուհն ալ առանց մասնաւոր պաշտօնի մը պաշտօնեայներուն կարգը գրաւ :

— Խորհրդանոցին նստերուն մէջ ամենէն երեւելին նոյեմբերի 27 ին նիստն է : Ժողովին գահ երեցը Օմլըքս որ ձախակողմեաններէն է , հոկտեմբերի 28 էն ետքը Վիեննայի խորհրդանոցին մէջ խօսուածները կարգաւ տալ ուղեց . և որովհետեւ աւ 28 էն վերջի նիստերը կայսեր՝ խորհրդանոցը գաղտնիցներէն ետքը ժողովուած էին , նոյնքը կարգաւ տալով ձախակողմեանները կ'ուղէին ցուցնել որ կայսրը սահմանագիր խորհրդանոց մը դադրեցնելու կամ փոխադրելու իրաւունք չունի , ուստի և անոր դադրեցնելու հրաման տալէն ետքն

Սէպտեմբեր 20-ը քաղաքը որ անցածները վէճակները
առեր էին , հիմա նորէն աւազակներուն ձեռք
անցեր է :

ԼՂԳԼՅԻՆ

— ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ և մարմնաւոր ժողովներ
ունենան իրենց իրաւունքները և վեհապալա Սրբազան
Պատրիարքի գործադրութեամբը հետեւեալ աւ
աւանդական փոփոխութիւնները եղաւ :

— ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Գործադրական Գործադրական
Սրբազան Եպիսկոպոսը ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր
— ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

— ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

— ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

ԼՂԳԼՅԻՆ ՀԱՅԵՆՈՐ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

Օրմանեան մեծագոր տերութիւնը քանի մը
տարիէն ի վեր սկսեցին կենցաղագոյնը բարեկարգ
գործիւններ և մեծագործութիւններ ընելու ու
րոնք արդարեւ արժան են արձանագրուելու ան
ընթեքի գրեթէ : ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

Տէ իւր ընկերին ձեռքը գտնուած հայր յաջորդաւ
կեղծ անիրաւութիւնը գիշերը իւր անկողինին մէջ
փնտռեց և յորեկը ի գործ դնէ : զանազան հեշ
տութեանց և անսահման փոփոխութեան Սրբազան
Եպիսկոպոսը անգաղափար տարբերութիւն , վերջապէս իւր եր
ջանկութիւն կործանեց քանի որ զբաղւածութեան մէջ
փնտռեց : ուրեմն ինչ կ'ընէ ան աղբը սրուն սրուն
գետերէ նախախնամութիւնը այս իսկական բարի
քը , ամէն միջոցներով ստացած բարիքը հանգըս
տութեամբ կը վայելէ , իւր փառաբանը կը վերջանայ
հան , ուր որ իւր անգաղափար աշխատութեանը փո
խարէնը առատածեան բնութեանէն կ'առնէ , աշ
խատութեան տաժանելի ընթացքին մէջ և ոչ մէկ
պղտի վհատութիւն մը սիրտը կը թափաղցունէ , ու
րովհետեւ քանի որ անգամ փորձեր է գիտէ ա
նոր երախտագէտ ըլլալը , համարուած է որ անտար
բեր աչքը չի նայիր երկիրը անոր վրայ որ իւր բարի
քը ստանալու համար ձեռքը գտնուած բոլոր մի
ջոցները ի գործ կը դնէ , և այս նպատակով չէ մի
որ առատագործ ինքնակալին այսպիսի բազմաձայն
և բարեկարգ գործերը հաստատուց և պիտի հաս
տատուէ , և ասիկա անձնական ապագայը մը չէ մի որ
հաստատուց օգտին համար իւր միտքը պաշարող
հաղորդաւոր խորհուրդներուն մէկը և կը համար
ձախիմ բնութեան գլխաւորը այս սկզբնական և մար
դուս իսկական պիտոյիցը հարկաւոր եղող գիտու
թիւնները ծագելեցունէն : Արեւմտեան փառք (Օրման
եան տէրութեան , թող երբեք չի վհատի իւր սկը
տած գործին մէջ հայր հաստատուց գիտաւորութ
եամբ չարունակէ և ամենեւին կատարած չունէ
նայ որ ուրիշներէն առաւել յաջողութեամբ պի
տի պատկուի , որովհետեւ վերին անհոգութիւնն ալ
մտնուորտայէս պիտի օրհնէ իւր ճիգերը , պիտի
բեղմնաւորէ իւր արդիւնը : Իսկ սիրելի աղբաւ
կիցներս , գիտե՛ք ինչ արտօնութիւն կը վայելէք
օրմանեան կառավարութեանը քով , դուք որ բազ
մաթիւ հաղատակներուն են փորձի մասնէք , գլե
խաւորայէս դուք ենթակայ էք անոր բարեկարգ ,
ակնդատ մեղէն կ'ըստէ իւր ձեռքը զարկած գործ
քերուն շատին գլխովին յաջողուիլը , ասանկով երկ
րագործութեան նորահաստատ գործունէ տաշկերտ
ներուն մէկ մասը բարեկարգութեամբ մերտնայէք են ,
և իւր երեւելի նպատակին հասնելու համար պէտք
եղած միջոցները մեր քով կը փնտռէ , և մեղէն կ'ըս
տատէ , ուստի մեր ալ ամէնքս համակամ իրար քա
ջութեամբ անոր ակնդատութիւնը փութը չի հանե
լու համար և մասնաւորապէս մեր վարձպետին ունե
ցած խնամքին սպաւնելով շարունակենք մեր աշ
խատութեան տաժանելի , բայց վարանցիկ և օգտա
կար ընթացքը , և մեր առատագործ բարեկարգին
մեղէն պահանջած ծառայութիւնները հաւատար
մութեամբ կատարելու հիմնադրուած պատրաս
տուիք , ուստի երախտագէտ սրտով և արտասուա
թիւր աչքը կը խառնենք շնորհակալութիւննիս ու
բարեկարգութեաննիս ան բազմաթիւ ծայներուն
որմէք օր մը ստիկ զուարճութիւննիս պիտի համա
րին արտասուախառն պաղատանքով շնորհակալ ու
աղօթով ըլլալ ան վեհանք բարեկարգին , որ իրենց
երջանկութեանը և բարոյութեանը իսկական պատ
ճառ եղած պիտի ըլլայ :

ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

1. ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը

2. Տարբերութիւն խորհրդակցանքեր բաղկացեալ
ժողովը մը պիտի մտածէ և քննէ այս միջոցները , և
անոր մեծագոյն մասին հաւանութեամբ միայն ի գործ
պիտի դրուին , որոյ ուրիշ անգամները չի պիտի
կրնան արգելք ըլլալ : գործունէ այնքան են նախ 1 ա
ռաջնականագոյն , և 1 երկրորդ նախագահ , երկրորդ
1 առեկապակի երրորդ 1 գանձապետ :

3. Երբեք ամիսը անգամ մը ժողովը պիտի հա
շիւ ուղէ գանձապետին :

4. Երբեք տարին անգամ մը ժողովը պիտի նու
րագործի և խորհրդակցանք ընտրութիւն բուժեով
պիտի ըլլայ :

5. Խորհրդակցանք թիւին կէսը գոնէ երկ
րագործներէ կամ երկրագործական գործունէ աշա
կերներէն , և կամ երկրագործութիւնը ուսանող
ներէ բաղկացեալ պիտի ըլլան :

6. Յիշեալ դպրոցին արդեան հայազգի աշա
կերները իբրեւ հիմնադիր պիտի համարուին այս
նորահաստատ ընկերութեանը :

7. Թեպէտ ամէն անգամ կրնայ այս դիտու
թեանը վերաբերեալ շատ տեսակ առաջարկութիւ
ններ ընել նամակաւ , բայց թէ որ ընդունուիլը
կ'ուղէ նէ պէտք է որ այն ըրած առաջարկութիւն
ըն ընկերութեանը վիճակին և պարագայներուն
յարմար ըլլան :

8. Ստորագրութիւն ամիսը 5 զուգուշ բաժնի
վրայ է , որ միշտ երեք ամսական կանխիկ պիտի
վճարուի :

9. Ժողովը պիտի բանեցունել տայ հաւաք
ուած ստակը ապահով միջոցներով և եթէ կարելի
է նէ առ ժամանակ մը նոյն գումարով բնաւ ծախ
մը չընէ , որպէս զի շահովք միայն կարող ըլլայ կեն
յաղգութեամբ կարծած միջոցները ի գործ դնել :

10. Վեց ամիսը անգամ մը ընդհանուր ժողովը մը
պիտի ըլլայ , և այս առթիւ պիտի կրնան բոլոր բա
ժանորդները ընկերութեանը հաւաքած ստակին և
ըրած գործածութեան վրայ հաշիւ ուղէլ , և երկու
գործութիւնը ծաղկելուն համար ի գործ դրած մի
ջոցները խմանալ :

11. Օտար աղբերէն ուղղող կրնայ ստորագրու
ւիլ , ընկերութեանը անգամ կրնայ ըլլալ , բայց
խորհրդական ոչ երբեք կարող ըլլալ :

12. Սէր հայազգի աշակերտք երկրագործու
թեան կայսերական գործունէ , և հիմնադիր այսմ
ընկերութեան , անուանեմք առ ժամանակեայ նա
խագահ և գանձապետ այն ընկերութեան ժողովին
զարման Գրիգոր ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
և ատենագրի , զպարոն Նանիկ Խաչատուրեան
(աշակերտ) :

13. Քանի որ պարոն Վ. ԼՂԳԼՅԻՆ Կարգաւոր Սրբազան Եպիսկոպոսը
գործունէ անօրէն և վարձապետ կը մնայ , անկէ
առաւելեք խորհրդականները իւր ընտրութեամբ
բը պիտի ըլլան ուստի առ ժամանակեայ խորհր
դական անուանեց յետագայ վեց աշակերտները
Նանիկ Խաչատուրեան , Խաչատուր Սինանեան ,
Օհնոր Լեկեանեան , Կարապետ Վ. Փանոսեան ,
Յօհաննէս Շիմշիբեան , Յարութիւն Ս. Տէրաբե
եան :

14. Եւ հիմա հիմա ալ գուրդէն առնուելիք
խորհրդականներն ալ իւր հաւանութեամբ և
ընտրութեամբ պիտի ըլլայ : Արեւ ընտրութեան
այս հետեւեալները :

Գրիգոր աղա	ԼՂԳԼՅԻՆ նախագահ :
Յակոբ	Կրճիկեան :
Սերովէ	Վիլլեան :
Յակոբ	Սիւրբեան :
Գէորգ	Սիւրբաւորեան :
Սիւրբ	ԼՂԳԼՅԻՆ :
Նիկողոս	Օրդանեան :
Յարութի	Սիւրբեան :
Սեբաստի	ԼՂԳԼՅԻՆ :

15. Պիտի հրաւիրուին խորհրդականները ամ
այս 19 ին կիրակի օրը Խաչաբիւզի սուրբ Ներսիս
եան վարժարանը ժամը 9 ին ընկերութեան մշտն
ընեաւոր կանոնները և պայմանները խորհրդ
ընկերութեան հաստատուելու և վերադառնալ
ներն ալ ընտրելու :

Հայազգի աշակերտք երկրագործութեան կայ
սերական գործունէ և հիմնադիրը Երկրագործական
ընկերութեան :

Պարոն Գրիգոր ԼՂԳԼՅԻՆ անօրէն յիշեալ
գործունէ :

- Նանիկ Խաչատուրեան :
- Խաչատուր Սինանեան :
- Օհնոր Լեկեանեան :
- Յօհաննէս Ս. Շիմշիբեան :
- Կարապետ Վ. Փանոսեան :
- Պարոն Վ. Վարդանեան :
- Պարոն Սեփեան :
- Իւլիան Խաչատուրեան :
- Յօհաննէս Վ. Սիւրբեան :
- Յօհաննէս Վ. Լեւոնեան :
- Սեփեան Խաչատուրեան :
- Պարապետ Վ. Տէր Ղուկասեան :
- Յարութիւն Ս. Տէրաբեան :